

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Justyny Barzak, pt.:

TECHNOLOGIA INFORMACYJNA A KULTURA SZKOŁY

**napisanej pod kierunkiem dr hab. Piotr Mikiwicz, prof. Uniwersytetu Dolnośląskiego
DSW**

Przedstawiona praca składa się z 5 rozdziałów poprzedzonych Wprowadzeniem. Dwa pierwsze rozdziały są teoretyczne, rozdział trzeci przedstawia metodologię badawczą, rozdział czwarty omawia wyniki badań, natomiast rozdział piąty zawiera podsumowanie oraz załączniki zawierające narzędzia badawcze: arkusz obserwacji lekcji online, dyspozycje do rozmów z uczniami, nauczycielami i dyrektorami szkół, w których Autorka prowadziła badania, oraz scenariusze rozmów grupowych. Narzędzia te były podstawą części empirycznej pracy. Praca zawiera też bibliografię, spis rysunków, tabel, załączników oraz streszczenie w języku polskim i angielskim. Całość liczy 232 strony. Praca jest przygotowana w języku polskim.

Praca podejmuje bardzo aktualny i ważny temat wpływu technologii informacyjno-komunikacyjnych na kulturę szkoły. Aktualność tematu i jego waga wynika nie tylko z faktu bezprecedensowego rozwoju i tempa, z jakim coraz to nowsze i bardziej zaawansowane technologie wkraczają we wszelkie obszary naszego życia, ale także z powodu pandemii COVID-19, która jeszcze bardziej przyspieszyła wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w sferze społecznej i zawodowej. Autorka przedstawionej rozprawy doktorskiej podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, jakie zmiany zachodzą w kulturze szkoły w wyniku stosowania technologii informacyjnej. Ze względu na wspomniane wyżej bezprecedensowe zmiany społeczno-gospodarcze, temat pracy jest istotny, gdyż funkcjonowanie szkół w efekcie tych przemian nie jest jeszcze dogłębnie zbadane. Zatem, przedstawiona do oceny praca stanowi cenny głos w debacie edukacyjnej. Samo podjęcie tego tematu można też uznać za spory walor pracy.

Pierwsze dwa teoretyczne rozdziały pracy stanowią dość dobry punkt wyjścia do przeprowadzonych badań. Rozdział pierwszy omawia koncepcję kultury szkoły w

różnorodnych jej aspektach, odwołując się do funkcjonujących teoretycznych modeli przedstawionych w literaturze fachowej i przedstawia problematykę z punktu widzenia subkultury uczniowskiej, nauczycielskiej i dyrektorów szkół. Natomiast rozdział drugi poświęcony jest omówieniu technologii informacyjnej: jej roli w edukacji, strategii rozwoju oraz jej interakcji i wpływu na kulturę szkoły. Autorka przedstawia całą tę problematykę w sposób logiczny, widzi i właściwie interpretuje relacje pomiędzy przedstawianymi aspektami tej problematyki, trafnie odwołuje się do współczesnej literatury przedmiotu i wykorzystuje właściwe modele przedstawione w tej literaturze jako podstawę swoich badań. Jednak w rozdziale pierwszym autorka nie przedstawia w pełni koncepcji komunikowania się w organizacji, co wydaje się być ważnym elementem rozprawy, która podejmuje próbę analizy wpływu technologii informacyjnej na kulturę organizacji, w tym przypadku szkoły. W odniesieniu do istniejących teoretycznych modeli koncepcji związanych z kulturą szkoły i technologiami informacyjnymi, które Autorka dość dobrze przedstawiła, brakuje mi pełnej syntezy polegającej na bardzo precyzyjnym przedstawieniu własnego modelu, w oparciu o który Autorka prowadziła badania. W rozdziale trzecim po przedstawieniu pytań badawczych, Autorka od razu przechodzi do opisu narzędzi badawczych. Cytowane i przytaczane przez Autorkę typologie związane z koncepcją kultury szkoły oraz koncepcją wpływu technologii na tę kulturę dają możliwość stworzenia własnego modelu wyróżniającego czynniki warunkujące wpływ technologii na kulturę szkoły w odniesieniu do specyficznego kontekstu, w którym Autorka prowadziła badania. Takie podejście byłoby zasadne, szczególnie gdyż sama Autorka twierdzi w swoim wywodzie, że niewielu badaczy zajmuje się przedmiotową problematyką. Własny model, o którym mowa powyżej, byłby formą precyzyjniejszego uporządkowania wiedzy. Autorka pisze też, że jednym z determinantów kultury szkoły są praktyki wewnątrz organizacji, jednak w teoretycznej części pracy można znaleźć niewiele odniesień do takich praktyk w kontekście używania nowoczesnych technologii. Wątek ten mógłby być potraktowany szerzej. O ile sam wątek wpływu technologii na kulturę szkoły jest mało rozpoznany w literaturze, o tyle sam wątek wykorzystania technologii w szkole jest już bardziej powszechny w debacie naukowej. W części dotyczącej subkultury nauczycieli niewiele też można znaleźć o zagrożeniach wynikających ze złego użytkowania technologii przez nauczycieli, co ma bezpośredni wpływ na funkcjonującą kulturę w szkole. Autorka wspomina też ogólnie o programach rozwoju technologii w szkołach, ale ich dokładnie nie wymienia i nie opisuje. Autorka sporo pisze i opisuje kompetencje cyfrowe uczniów, ale już mniej kompetencje cyfrowe nauczycieli. Te mankamenty nie zakłócają jednak logiki wyводу i nie wpływają znacząco na wartość części teoretycznej rozprawy. Do zalet tej części rozprawy zaliczam jej

interdyscyplinarność. Autorka pisząc rozprawę z pedagogiki chętnie sięga również po źródła z psychologii, socjologii i nauk o zarządzaniu tworząc logiczny i kompleksowy wywód. Ponadto, Autorka sięga do współczesnych źródeł z kilku dyscyplin naukowych zarówno polskich, jak i zagranicznych. Biorąc pod uwagę obszar i charakter przeprowadzonych badań takie podejście jest ze wszech miar uzasadnione.

W związku z powyższym teoretyczną część pracy oceniam pozytywnie, jako dobry przegląd stanu wiedzy w badanym obszarze badawczym. Wywód jest spójny logicznie, poprawny i zasadniczo podporządkowany celom poznawczym pracy.

Część empiryczna pracy opiera się na badaniu przeprowadzonym w dwóch szkołach za pomocą narzędzi jakościowych. Łącznie Autorka przeprowadziła 38 obserwacji, 74 wywiady w tym 6 z dyrektorami szkół, 32 z nauczycielami i 36 z uczniami. Z tym, że wywiady z uczniami odbyły się tylko w jednej szkole. Próba badawcza oraz przyjęcie w badaniu wyłącznie optyki jakościowej nie nadaje badaniu charakteru reprezentatywnego – jest to raczej dogłębny opis dwóch przypadków. Nie daje to podstaw Autorce, żeby w konkluzjach i podsumowaniu wnioskować o przemianach w kulturze szkoły pod wpływem nowoczesnych technologii w szerszym kontekście. Prowadząc badania intencją Autorki było:

- dokonanie oceny, w jaki sposób integracja technologii informacyjnych wpływa na relacje społeczne, praktyki pedagogów i style uczenia się;
- zrozumienie, jak technologia przyczynia się do ewolucji norm, wartości i oczekiwań edukacyjnych, które współtworzą kulturę szkolną;
- dokonanie oceny, w jaki sposób wdrożenie IT wpływa na postawy i percepcję uczniów, nauczycieli i dyrektorów szkół;
- zrozumienie, jak technologia informacyjna może być wykorzystana do wspierania rozwoju pożądanych elementów kultury szkolnej.

W rozdziale 4 Autorka przedstawia materiał badawczy zebrany przy pomocy wywiadów i obserwacji oraz prezentuje wstępne i częściowe wnioski. W rozdziale 5 Autorka dokonuje bardzo sprawniej syntezy wyników otrzymanych w badaniu zgodnie z określonymi celami badawczymi. Jednak cele te i intencje Autorki, moim zdaniem, były bardzo ambitne i obejmowały wiele aspektów badanego zjawiska – mamy tu do czynienia z wpływem technologii na relacje społeczne, style uczenia się, normy, wartości, oczekiwania, rozwój szkoły. Z jednej strony udało się Autorce dokonać bardzo sprawniej syntezy, ale z drugiej strony niektóre wątki zostały potraktowane pobieżnie. Nic dziwnego, że Autorka musiała się odwołać

do kilku dyscyplin naukowych: pedagogiki, psychologii, socjologii i nauk o zarządzaniu, żeby sprostać temu ambitnemu zadaniu. Jak już wspomniałem widzę w podejściu interdyscyplinarnym zastosowanym przez Autorkę sporą wartość, jednak zawsze w takim przypadku występuje zagrożenie potraktowania niektórych wątków badania powierzchownie. Autorce nie udało się uniknąć tego zagrożenia, ale może to być też dobry punkt wyjścia do dalszych badań, które jak mam nadzieję Autorka będzie kontynuować. Tym bardziej, że ustalenia jakie udało się poczynić Autorce w toku badania są istotne w świetle założonych celów badania oraz wypełniają w pewnym zakresie lukę badawczą w badanym obszarze. Mimo ograniczonej próby badawczej Autorka wykazuje się sporą umiejętnością pozwalającą na adekwatne konkluzje.

W związku z powyższym proces badawczy i wykorzystanie materiału empirycznego oceniam pozytywnie. Proces ten został przeprowadzony poprawnie. Jak wspomniałem wyżej, brakuje mi jednak precyzyjnego modelu teoretycznego. Jego brak ogranicza interpretacje, natomiast dobór próby ogranicza zakres ekstrapolacji wyników. Zatem podczas publicznej obrony, proponuję podjęcie następujących pytań:

1. Które z podjętych wątków w badaniu Autorka uważa za warte dalszego eksplorowania w procesie badawczym?
2. Na ile uzyskane wyniki można traktować jako powszechne dla szerszego systemu edukacji?

Konkludując pracę oceniam pozytywnie. Podjęty przez Autorkę temat jest niewątpliwie ważny społecznie i istotny z punktu widzenia badań edukacyjnych. Badanie zostało przeprowadzone poprawnie i prezentuje spójną narrację prowadzącą do uściślenia problemu badawczego. W warstwie empirycznej pozostaje pewien niedosyt związany z ograniczoną próbą badawczą i narzędziami badawczymi, jednak praca spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim.

Stwierdzam, że praca doktorska Pani Justyny Barzak, pt.: "TECHNOLOGIA INFORMACYJNA A KULTURA SZKOŁY" spełnia warunki określone dla rozprawy doktorskiej w art. 187, ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023r. poz. 742, z późn. zm.).

